

Smlouva mandátní a smlouva komisionářská

Karel Marek*

Nadepsaných smluvních typů se podle našich zjištění poměrně dosti často v praxi používá. Smlouva mandátní je přitom upravena ustanoveními § 566 až § 576 obchodního zákoníku; ustanovení smlouvy komisionářské na ni přímo navazují v § 577 až § 590 obchodního zákoníku.

Tato ustanovení mají – s výjimkou kogentních základních ustanovení, tj. s výjimkou § 566 a § 577 (viz § 263) – dispozitivní charakter. Podle § 263 odst. 2 obchod. zák. přitom platí, že se strany nemohou odchýlit i od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu.

U dispozitivních ustanovení samozřejmě platí, že otázky upravené zákonem si smluvní strany mohou oproti textu zákona dohodnout odchylně nebo je vyloučit. Zákonnými ustanoveními se dané vztahy budou řídit tehdy, pokud odchylné smluvní ujednání existovat nebude.

Pro smlouvy mandátní a komisionářské není úprava obchodního zákoníku předepsaná písemná forma; pokud by se ovšem na uzavíranou smlouvu vztahovala i zvláštní právní úprava – např. zákon o cenných papírech – která by pro danou smlouvu písemnou formu stanovila, je třeba respektovat i speciální právní předpis.

Ani smlouva mandátní, ani smlouva komisionářská nepatří mezi „absolutní obchody“ (viz ustanovení § 261 odst. 3 obchodního zákoníku). Upravují tedy

vztahy subjektů – podnikatelů, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti (rovněž upravují vztahy podle § 261 odst. 2 obchodního zákoníku).

U smluvního typu smlouvy mandátní i smlouvy komisionářské bude velmi časté, že si smluvní strany písemně sjednají použití těchto smluvních typů obchodního zákoníku, přestože nebudou naplněny podmínky stanovené v ustanovení § 261 odst. 1 a odst. 2 obchodního zákoníku. Příslušné ujednání bude provedeno v souladu s § 262 obchodního zákoníku.

V případě, že by se u mandátní a komisionářské smlouvy jednalo o „úplatné smlouvy týkající se cenných papírů“ (podle § 261 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku), byly by tyto smlouvy tzv. absolutními obchody. Tyto vztahy by se tedy bez ohledu na povahu účastníků řídily třetí částí obchodního zákoníku.

SMLOUVA MANDÁTNÍ

Úvodem charakterizujeme podstatu smlouvy mandátní – která patřila již mezi instituty římsko-právní – jako smlouvu o vynaložení úsilí, nikoli „smlouvu o výsledku“; z této podstaty musíme stále vycházet.

„Dnešní obchodní zákoníky kontinentálního práva tento typ obchodní smlouvy neupravují a vystačí s jedinou úpravou příkazní smlouvy v občanských záko-

* doc. JUDr. Karel Marek, CSc., Katedra obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

nících i pro obchodní vztahy, resp. vztahy při podnikatelské činnosti¹; mandátní smlouvu neznal mj. ani náš dřívější zákoník mezinárodního obchodu.

Mandátní smlouvou se zavazuje mandatář, že pro mandanta na jeho účet zařídí za úplatu určitou obchodní záležitost uskutečněním právních úkonů jménem mandanta nebo uskutečněním jiné činnosti, a mandant se zavazuje zaplatit mu za to úplatu. Je-li zařízením záležitosti předmětem podnikatelské činnosti mandatáře, má se za to, že úplata byla smluvena. (V případech, kdy se nebude jednat o mandátní smlouvu, může zpravidla jít – při naplnění zákonných podmínek – o smlouvu příkazní podle občanského zákoníku). To je základní ustanovení tohoto smluvního typu, přestože tak není v obchodním zákoníku označeno (toto označení lze de lege ferenda lehce doplnit).

Při mandátní smlouvě jde o jednání za jiného na smluvním základě. Takové jednání lze ovšem realizovat i na základě jiných smluv podle občanského zákoníku nebo podle obchodního zákoníku, příp. zvláštních předpisů. Může se jednat o smlouvy podle zákona o cenných papírech, smlouvy příkazní, smlouvy „o obstarání“ podle občanského zákoníku, smlouvu zprostředkovatelskou, smlouvu o obchodním zastoupení², o smlouvu komisionářskou a mj. i o kontrakt inominační (např. o inženýrské činnosti).

Podstatnými částmi (ve smyslu ustanovení § 269 odst. 1 obchodního zákoníku) mandátních smluv jsou – kromě přesného označení smluvních stran a přesného určení zařizované záležitosti – závazek mandatáře, že pro mandanta zařídí za úplatu určitou obchodní záležitost (uskutečněním právních úkonů jménem mandanta nebo uskutečněním jiné činnosti), a závazek mandanta zaplatit mu za to úplatu (její výše nemusí být sjednána).

Při zařizení obchodní záležitosti prováděním právních úkonů se může jednat např. o vystupování před soudy, uzavírání smluv, zastupování při obchodním jednání apod. Jinou činností může např. být i mj. sledování trhu a na něm používaných nezapsaných označení a mj. i řízení stavby.

Vzhledem k tomu, že smlouva o dílo, tak jak je dnes v obchodním zákoníku koncipována, nezahrnuje provedení všech činností (ale jen činností, které splňují podmínky v úpravě smlouvy o dílo stanovené), využívá se smlouva mandátní velmi široce a dosti univerzálně (někdy by bylo vhodnější sjednat kontrakt inominační).

V obchodním zákoníku je mandátní smlouva smlouvou s obecným vymezením ve vztahu ke smlouvám s vymezením zvláštním, kde jde také o „zařízení záležitosti“. Z takových „speciálních smluv“ můžeme

jmenovat například smlouvu o zprostředkování a o obchodním zastoupení. Obchodní zákoník pak na použití smlouvy mandátní, resp. na přiměřené použití, v některých případech odkazuje. Přiměřeně se například ustanovení o mandátní smlouvě mohou použít i pro vztah člena orgánu společnosti ke společnosti, za niž člen orgánu jedná (§ 66 odst. 2 obchodního zákoníku), a dále se používá například u bankovní záruky na vztah mezi bankou a dlužníkem (§ 322 odst. 2 obchodního zákoníku).

Mandatář je povinen postupovat při zařizování záležitosti s odbornou péčí. Mandatář je přitom povinen oznámit mandantovi všechny okolnosti, které zjistil při zařizování záležitosti a jež mohou mít vliv na změnu pokynů mandanta.

Činnost, k níž se mandatář zavázal, je povinen uskutečňovat podle pokynů mandanta a v souladu s jeho zájmy, které mandatář zná nebo musí znát. Od pokynů mandanta se může mandatář odchýlit, jen je-li to naléhavě nezbytné v zájmu mandanta a mandatář nemůže včas obdržet jeho souhlas. Ani v těchto případech se však mandatář nesmí od pokynů odchýlit, jestliže je to zakázáno smlouvou nebo mandantem.

„Zákon výslovně neřeší, zda do rámce mandátářových povinností patří i upozornění mandanta na to, že udílené pokyny nejsou správné nebo vhodné. Tuto povinnost však lze dovodit z mandátářovy profesní odpovědnosti, při níž musí postupovat s odbornou péčí a jednat v zájmu mandanta.“³

Mandatář je tedy povinen postupovat zásadně podle pokynů mandanta. Současně však vystupuje jako osoba, která je v zařizované záležitosti odborně vyspělá. Pokud by mandatář nezjistil, ale při tom měl zjistit při patřičné odbornosti, že pokyny mandanta jsou v rozporu s vhodným zařízením záležitosti, popř. to zjistil a mandanta neinformoval, může vůči mandantovi přicházet v úvahu postup podle ustanovení o odpovědnosti za škodu.

Mandatář je povinen zařídit záležitost osobně, jen jestliže to stanoví smlouva. (Mandátní smlouva – stejně jako komisionářská – nemá tedy ze zákona výlučně osobní charakter.) Poruší-li tuto povinnost, pokud je sjednána, odpovídá za škodu tím způsobenou mandantovi. Obecně tedy mandatář zařizovat záležitosti osobně nemusí. Pokud však bude mandant klást důraz na osobní znalosti a schopnosti mandátáře, může dojít k ujednání osobního zařízení ve smlouvě. Porušení této povinnosti obecně (i když může být za stanovených předpokladů uplatněna odpovědnost za škodu) nebude znamenat neplatnost takového zařizování.

Mandant je povinen předat včas mandantovi věci a informace, jež jsou nutné k zařizení záležitosti, po-

¹ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M.: Obchodní zákoník, komentář, C. H. Beck, Praha, 5. vydání 1998, s. 891; 6. vydání 2001, s. 1405; 7. vydání 2002, s. 1111.

² Ke smlouvě zprostředkovatelské a smlouvě o obchodním zastoupení blíže viz např. MAREK, K.: Smlouva o zprostředkování a obchodním zastoupení, DaF – časopis pro teoretické a praktické otázky daňového práva a podnikání č. 12/1999, s. 11–13 a pokrač. 13/1999, s. 1–6.

³ Viz literaturu v pozn. 1, 5. vydání 1998, s. 895; 6. vydání 2001, s. 1408; 7. vydání 2002, s. 1114.

kud z jejich povahy nevyplývá, že je má obstarat mandatář. Nemluví se o úplnosti a přesnosti informací, to však vyplývá z povahy věci.

Zákon přitom výslovně neupravuje povinnost mandátáře a příp. podrobnosti k vrácení věci po skončení smluvního vztahu, popř. v jeho průběhu. Podrobnosti k těmto otázkám je tedy vhodné smluvně upravit.

Vyžaduje-li zařízení záležitosti uskutečnění právních úkonů jménem mandanta, je mandant povinen vystavit včas mandatáři písemně potřebnou plnou moc. Není-li plná moc obsažena ve smlouvě, nenahrazuje ji převzetí smluvního závazku mandatářem jednat jménem mandanta, a to ani v případě, že osoba, s kterou mandatář jedná, o tomto závazku ví.

Při vyřizování záležitosti často přejímá mandatář pro mandanta věci. Tyto je povinen předat mandantovi bez zbytečného odkladu.

Vzhledem k tomu, že činnost mandátáře může být značně různorodá, stanovení lhůty „bez zbytečného odkladu“ je pro lhůtu stanovenou zákonem vhodné. V konkrétních smlouvách lze ovšem tuto záležitost také vhodně smluvně upravit.

Mandatář odpovídá za škodu na věcech převzatých od mandanta k zařízení záležitosti a na věcech převzatých při jejím zařizování od třetích osob, ledaže tuto škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Jedná se o speciální úpravu odpovědnosti za škodu.

Převzaté věci je mandatář povinen dát včas pojištit, jen když to stanoví smlouva nebo když jej mandant o to požádá, a to na účet mandanta. Pojištění věci nevyplývá tedy přímo jako povinnost ze zákona, může být však dohodnuto ve smlouvě, eventuálně ke vzniku povinnosti mandátáře stačí i jednostranný právní úkon mandanta.

Odpovědnost mandátáře za škodu na věcech převzatých od mandanta k zařízení záležitosti a na věcech převzatých při jejím zařizování od třetích osob je odpovědností založenou na objektivním principu. Vychází se zřejmě z toho, že mandatář by měl být odborníkem profesně zdatným. Liberace mandátáře při posuzování této odpovědnosti za škodu je možná podle zákona jen tehdy, jestliže mandatář unese důkazní břemeno a prokáže, že škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

Není-li výše úplaty ve smlouvě stanovena, je mandant povinen zaplatit mandatáři úplatu, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za činnost obdobnou činnosti, kterou mandatář uskutečnil při zařízení záležitosti. Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, vznikne mandatáři nárok na úplatu, když řádně vykonává činnost, ke které byl povinen, a to bez ohledu na to, zda přinesla očekávaný výsledek či nikoliv. Lze-li očekávat, že v souvislosti s vyřizováním záležitosti vzniknou mandatáři značné náklady (např. bude hradit značné soudní či správní poplatky), může mandatář požadovat po uzavření smlouvy přiměřenou zálohu.

K textu zákona o nároku na úplatu připomeňme,

že úplata bude zpravidla sjednána. Pokud by tomu tak nebylo, přicházela by do úvahy obvyklá úplata v době uzavření smlouvy. Zde je ovšem případné nebezpečí pohybu cenových hladin, bude-li doba mezi uzavřením smlouvy a zařízením záležitosti delší.

Pro vznik smlouvy však není nutné výši úplaty sjednat, stačí, že ve smlouvě bude sjednáno, že mandant se zavazuje k úplatě, a to bez uvedení její výše. Rozsah úplaty bude pak začasť záviset na počtu učiněných úkonů. Je tedy možné sjednat jen buď závazek k úplatě, příp. i její výši, event. sjednat způsob výpočtu úplaty.

Není-li sjednáno něco jiného, připomínáme, že zásadně – při řádném plnění jeho povinností – vzniká mandatáři nárok na úplatu bez ohledu na výsledek.

Úplatu lze sjednat nikoliv jen absolutní částkou, ale typicky procentním podílem z přínosu pro mandanta, a dále lze sjednat, že pokud nebude zařizování záležitosti úspěšné, budou mandatáři hrazeny jen nutné nebo účelně vynaložené náklady. Obecně však není, jak jsme již zdůraznili výše, mandátní smlouva smlouvou o výsledku, a vzniká proto nárok na úplatu, i když k dosažení výsledku nedošlo. Zákon stanoví, že mandant je povinen uhradit mandatáři náklady, které mandatář nutně nebo účelně vynaložil při plnění svého závazku, ledaže z jejich povahy vyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě (§ 572 obchodního zákoníku). Mandatáři tedy zásadně vzniká nárok na úhradu úplaty a na úhradu nákladů. Je ovšem třeba posuzovat, zda všechny náklady byly nutně (např. soudní a správní poplatky) nebo účelně (např. cestovní náklady) vynaloženy. Konstrukce zákonného textu je zde odlišná od ustanovení komisionářské smlouvy řešící tuto situaci (viz § 588 obchodního zákoníku); u komisionářské smlouvy se má podle zákona v případě pochybnosti za to, že v úplatě je obsažena i úhrada nákladů. Ze zákona se přitom dá dovodit, že nárok na úhradu nutně nebo účelně vynaložených nákladů existuje, i když mandatář nesplnil svoje povinnosti. I zde je pochopitelně možná vhodná smluvní úprava.

Mandatář neodpovídá za porušení závazku osoby, s níž uzavřel smlouvu při zařizování záležitosti, ledaže se ve smlouvě zaručil za splnění závazků převzatých jinými osobami v souvislosti se zařizováním záležitosti (§ 573 obchodního zákoníku). Zde opět můžeme porovnat úpravu tohoto ustanovení se smlouvou komisionářskou. Zatímco u mandátní smlouvy mandatář podle zákona neodpovídá, u komisionáře je tomu jinak. Použije-li komisionář ke splnění závazku jiné osoby, odpovídá, jako by záležitost obstaral sám (§ 580 odst. 2 obchodního zákoníku). Skutečnost, že mandatář neodpovídá za porušení závazku osoby, s níž uzavřel smlouvu je v souladu s tím, že účinky právních úkonů mandátáře postihují přímo mandanta.

Závazky z mandátní smlouvy zanikají obecnými způsoby (žádoucí je zejména včasné a řádné splnění), obchodní zákoník zná však i způsoby zvláštní.

Kromě zvláštních způsobů stanovených v obchod-

ním zákoníku existují i zvláštní úpravy stanovené jinými právními předpisy; důsledky jejich realizace v daných případech nastanou i pro vztahy sjednané mandátní smlouvou. Zejména se bude jednat o situace, kdy se stane mandant úpadcem při prohlášení konkursu; tímto zanikají totiž mj. i úpadcovy příkazy a plné moci, jestliže se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty.

Podle obchodního zákoníku může mandant i mandatář mandátní smlouvu kdykoli vypovědět. Žádná z výpovědí přitom nemusí být pochopitelně jakkoli odůvodněná. Byla-li smlouva uzavřena v písemné formě a bylo-li podle kogentního ustanovení § 272 obchodního zákoníku dohodnuto, že může být měněna jen písemně, pak by musela mít výpověď písemnou formu obligatorně. Písemnou formu výpovědi však lze doporučit i v jiných případech.

Mandant může smlouvu vypovědět kdykoliv částečně nebo v celém rozsahu. Nestanoví-li výpověď pozdější účinnost, nabývá účinnosti dnem, kdy se o ní mandatář dověděl nebo mohl dovědět. Od účinnosti výpovědi je mandatář povinen nepokračovat v činnosti, na kterou se výpověď vztahuje. Je však povinen mandanta upozornit na opatření potřebná k tomu, aby se zabránilo vzniku škody bezprostředně hrozící mandantovi nedokončením činnosti související se zařizováním záležitosti. Za činnost řádně uskutečněnou do účinnosti výpovědi má mandatář nárok na úhradu nákladů vynaložených podle § 572 a na přiměřenou část úplaty (za činnosti uskutečněné do účinnosti výpovědi).

Na rozdíl od mandanta, který může smlouvu vypovědět kdykoliv, může mandatář smlouvu vypovědět s účinností ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena mandantovi, nevyplývá-li z výpovědi doba pozdější. Zákon stanovil příznivější podmínky pro mandanta a přísnější pro mandatáře. Vychází se z předpokladu, že okamžité ukončení činnosti mandatáře by mohlo mít pro mandanta nepříznivé důsledky. Pokud byla v daném případě vystavena plná moc, je třeba postupovat též v souladu s občanskoprávní úpravou § 33b občanského zákoníku, která se v daném případě použije na základě ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku. Podle § 33b odst. 1 plná moc mj. zanikne je-li odvolána zmocnitelem, je-li vypovězena zmocněncem.⁴

Ke dni účinnosti výpovědi zaniká závazek mandatáře uskutečňovat činnost, ke které se zavázal. Jestliže by však přerušением této činnosti vznikla mandantovi škoda, je mandatář povinen jej upozornit, jaká opatření je třeba učinit k jejímu odvrácení. Jestliže tato opatření mandant nemůže učinit ani pomocí jiných osob a požádá mandatáře, aby je učinil sám, je

mandatář k tomu povinen (§ 575 odst. 2 obchodního zákoníku).

Závazek mandatáře zaniká také jeho smrtí, je-li fyzickou osobou, nebo jeho zánikem, je-li právnickou osobou.

Ohledně činnosti uskutečněné ode dne výpovědi mandatáře do její účinnosti a uskutečněné podle § 575 odst. 2 obchodního zákoníku má mandatář nárok na úhradu nákladů podle § 572 obchodního zákoníku a na část úplaty přiměřené výsledku dosaženému při zařizování záležitosti.

Je třeba si všimnout, že zatímco při výpovědi mandanta má za činnosti řádně uskutečněné do účinnosti výpovědi mandatář nárok na „přiměřenou část úplaty“, má mandatář při vlastní výpovědi nárok na část úplaty „přiměřenou výsledku“. Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení bude mít ovšem i zde přednost případně ujednání ve smlouvě, které bude obvyklé.

Ustanovení o smlouvě mandátní (kromě ustanovení základního), tj. § 567 až 575 obchodního zákoníku, se použijí přiměřeně v případech, kdy je povinnost podle jiných ustanovení tohoto zákona zařídit určitou záležitost na účet jiného, ledaže z těchto jiných ustanovení vyplývá něco jiného.

Ustanovení o mandátní smlouvě se použijí podle ustanovení § 589 obchodního zákoníku i pro smlouvu komisionářskou.

Co do druhu je mandátní smlouva charakterizována jako druh smlouvy příkazní. Od příkazní smlouvy upravené občanským zákoníkem se však liší. Rozdíl je v nárocích na plnění povinností. Zatímco příkazník je povinen jednat podle svých znalostí a schopností, mandatář musí jednat s odbornou péčí.

Další rozdíl je ve způsobu zastoupení. Příkazník může jednat jménem příkazce nebo i jménem svým, zatímco mandatář jedná jménem mandanta.

Příkazní smlouva může být uzavřena jako úplatná i bezúplatná. Mandátní smlouva je vždy smlouvou úplatnou. Příkazníkovi budou přitom nahrazeny potřebné a užitečné náklady vynaložené při provádění příkazu. Mandant – není-li dohodnuto jinak nebo nevyplývá-li z povahy, že jsou zahrnuty v úplatě – hradí mandatáři náklady, které mandatář nutně nebo účelně vynaložil při plnění svého závazku.

Příkazní smlouva může být uzavřena k obstarání věci obchodní i neobchodní. Mandátní smlouva slouží jen k zařizení obchodní záležitosti.⁵

SMLOUVA KOMISIONÁŘSKÁ

Komisionářská smlouva je klasickým smluvním typem obchodní smlouvy, který je upraven ve všech

⁴ K zániku plné moci viz např. JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M.: *Občanský zákoník, komentář*, C. H. Beck Praha, 5. vydání, 1999, s. 149–151; 6. vydání 2001, s. 220–222; 7. vydání 2002, s. 168–170.

⁵ K tomu též KOLMAN, P.: *Mandátní smlouva versus smlouva příkazní*, *Právo a podnikání* 7–8/2002, s. 21–22. PELIKÁNOVÁ, I. a kol.: *Obchodní právo*, 2. díl, 2. přepracované vydání, CODEX Bohemia, Praha 1998, 299–305.

právních rádech kontinentální Evropy. Byla obsažena také ve zrušeném zákoníku mezinárodního obchodu, na který zcela zřetelně navazuje.⁶

Smlouva komisionářská musí obsahovat podstatné části, které jsou uvedeny v základním ustanovení tohoto smluvního typu. Podle základního ustanovení se smlouvou komisionářskou zavazuje komisionář, že zařídí vlastním jménem pro komitenta na jeho účet určitou obchodní záležitost, a komitent se zavazuje zaplatit mu úplat. Rozdíl mezi komisionářskou a mandátní smlouvou spočívá zejména v tom, že komisionář jedná vlastním jménem. (I když to není uvedeno výslovně, má komisionář – obdobně jako mandatář – jednat vždy v zájmu komitenta). Svými podstatnými částmi se ovšem neodlišuje komisionářská smlouva jen od mandátní smlouvy, ale odlišuje se i od jiných smluv, se kterými může mít některé shodné znaky. Připomenout je vhodné zejména odlišnost komisionářské smlouvy od smlouvy zprostředkovatelské, smlouvy o obchodním zastoupení i od tzv. smlouvy dealerské.⁷

Podstatnými částmi komisionářských smluv jsou – kromě přesného označení smluvních stran a přesného určení zařizované záležitosti – závazek komisionáře zaříditi vlastním jménem pro komitenta a na jeho účet obchodní záležitost a dále závazek komitenta k úplatě.

Komisionář je povinen při zařizování záležitosti jednat s potřebnou odbornou péčí podle pokynů komitenta. Od pokynů komitenta se může komisionář odchýlit, jen když je to v zájmu komitenta a nemůže-li si vyžádat jeho včasný souhlas. Při porušení této povinnosti nemusí komitent uznat jednání za uskutečněné na svůj účet, jestliže účinnost jednání pro sebe odmítl bez zbytečného odkladu poté, co se o obsahu jednání dověděl. Lze jen doporučit, aby pokyny a podmínky zařizování určité obchodní záležitosti byly pokud možno co nejpřesněji vymezeny ve smlouvě. Situace, kdy se komisionář bude potřebovat od vymezení ve smlouvě odchýlit v zákonem vymezeném rozsahu, nelze však zcela vyloučit.

Komisionář je povinen chránit jemu známé zájmy komitenta související se zařizováním záležitosti a oznámit mu všechny okolnosti, jež mohou mít vliv na změnu komitentových příkazů. Kromě ochrany zájmů komitenta je komisionáři uložena oznamovací povinnost. Protože je komisionář povinen chránit jemu známé zájmy a nikoli zájmy, které mají být známy, lze doporučit komitentům, aby své zvláštní zájmy komisionáři sdělili, a to nejlépe ve smlouvě.

Pojištění je komisionář povinen obstarat, jen když to stanoví smlouva nebo když dostal k tomu příkaz od komitenta, a to na účet komitenta.

Zprávy o zařizování záležitosti je komisionář povinen podávat způsobem stanoveným ve smlouvě, jinak na výzvu komitenta.

Pokud to není ve smlouvě vyloučeno, je komisionář povinen použít ke splnění smlouvy jiné osoby, jestliže nemůže svůj závazek splnit sám. (Ani komisionářská smlouva – stejně jako smlouva mandátní – nemá ze zákona výlučně osobní charakter.) Komisionář je tedy povinen plnit závazek sám, a teprve pokud jej sám nemůže splnit, je povinen použít jiné osoby. Zákonná formulace přitom nestanoví jen možnost komisionáře použít jiné osoby, ale určuje to přímo jako povinnost. Při použití jiné osoby ke splnění závazku (§ 580 obchodního zákoníku) odpovídá komisionář, jako by záležitost obstaral sám (srovnej jiné řešení § 573 obchodního zákoníku pro mandátní smlouvy).

Z jednání komisionáře nevznikají komitentovi ve vztahu k třetím osobám ani práva ani povinnosti. Komisionář sice jedná na účet komitenta, ale jedná vlastním jménem. Komitent však může přímo na třetí osobě požadovat vydání věci nebo splnění závazku, které pro něho opatřil komisionář, jestliže tak nemůže učinit komisionář pro okolnosti, které se týkají jeho osoby. Toto oprávnění komitenta je vlastně vyjádřením skutečnosti, že se jedná pro komitenta a na účet komitenta. Toto zvláštní právo komitenta se však uplatní jen tehdy, jestliže tak nemůže učinit komisionář z uvedeného důvodu.

Podle dalšího ustanovení obchodního zákoníku může komitent požadovat na komisionáři splnění závazku třetí osoby, aniž tato splnila svůj závazek vůči komisionáři, jen pokud komisionář takový závazek písemně převzal nebo jestliže porušil příkazy komitenta týkající se osoby, s níž měla být smlouva na účet komitenta uzavřena. V takovém případě platí přiměřeně ustanovení o ručení. Závazek ručení, pokud je sjednán, se označuje jako „delkredere“.

K movitým věcem svěřeným komisionáři k prodeji má komitent vlastnické právo, dokud je nenabude třetí osoba. Vlastnické právo k movitým věcem získaným pro komitenta nabývá komitent již jejich předáním komisionáři. V souladu s charakterem smlouvy tedy komisionář k těmto věcem vlastnického práva vůbec nenabývá. Za škody na těchto věcech odpovídá komisionář podle ustanovení obchodního zákoníku o smlouvě o skladování.⁸

Po zařizení záležitosti je komisionář povinen o výsledku podat komitentovi zprávu a provést vyúčtování. Ve zprávě komisionář označí osobu, se kterou smlouvu uzavřel. Jestliže tak neučiní, je komitent oprávněn vymáhat vůči komisionáři nárok na plnění závazku z této smlouvy (§ 584 obchodního zákoníku).

⁶ Viz literaturu v pozn. 1, 5. vydání 1998, s. 904; 6. vydání 2001, s. 1418; 7. vydání 2002, s. 1121.

⁷ KNAPP, V., KANDA, A. a kol.: Aktuální vzorové smlouvy pro obchodní styk, Verlag Dashöfer, Praha, 1993 (příručka, která je formou vkládaných listů stále aktualizovaná).

⁸ Ke smlouvě o skladování viz mj. ELIÁŠ, K.: Kurs obchodního práva, Obchodní závazky, Cenné papíry, 2. – doplněné a rozšířené vydání, C. H. Beck, Praha, 1999, s. 305–310.

Komisionář je dále povinen bez zbytečného odkladu převést na komitenta práva získaná při zařizování záležitosti a vydat mu vše, co přitom získal, a komitent je povinen je převzít (§ 585 obchodního zákoníku).

Jestliže osoba, se kterou komisionář uzavřel smlouvu při zařizování záležitosti, poruší své závazky, je komisionář povinen na účet komitenta splnění těchto závazků vymáhat, nebo jestliže s tím komitent souhlasí, postoupit mu pohledávky odpovídající těmto závazkům (§ 586 obchodního zákoníku). Při neplnění třetí osoby je tedy vymáhání splnění závazků povinností komisionáře. Může však požádat komitenta, aby pohledávky převzal, a ten tak může učinit. Může se totiž např. stát, že třetí osoba, která neplní komisionáři své závazky včas a řádně, má jiné vztahy s komitentem a přímé vymáhání komitentem se může jevit pružnější. Postoupení pohledávek je přitom obecně upraveno v ustanovení § 524–530 občanského zákoníku.

Nebyla-li výše úplaty sjednána, přísluší komisionáři úplata přiměřená uskutečněné činnosti a dosaženému výsledku s přihlédnutím k úplatě obvykle poskytované za obdobnou činnost v době uzavření smlouvy.

Na rozdíl od mandátní smlouvy – „smlouvy o vynaložení úsilí“, je komisionářská smlouva „smlouvou o výsledku“. Komisionáři vzniká podle zákona nárok na úplatu, jakmile splní povinnosti stanovené v § 584 až 586 obchodního zákoníku. Sjednání úplaty bude obvyklé, není však povinným obsahem smlouvy. Vzhledem k dispozitivnosti úpravy nebude neobvyklé i dohodnutí záloh a postupné úplaty. Pokud výše úplaty sjednána není, je opět (jako u jiných smluv) jisté nebezpečí pohybu cenových hladin v době mezi uzavřením smlouvy a právem na úplatu ze zákona.

Zároveň s úplatou je komitent povinen uhradit komisionáři náklady, které komisionář nutně nebo užitečně vynaložil při plnění svého závazku. V pochyb-

nostech se má podle § 588 obchodního zákoníku za to, že v úplatě je obsažena i náhrada nákladů (srovnej jiné řešení § 572 obchodního zákoníku u mandátní smlouvy).

Pro komisionářskou smlouvu platí obdobně ustanovení § 574 a § 575 obchodního zákoníku. Obdobně jako u mandátní smlouvy je tedy u komisionářské smlouvy upravena výpověď komisionáře a komitenta. Je-li předmětem závazku komisionáře trvalá činnost, použije se na vztah mezi komitentem a komisionářem přiměřeně též ustanovení upravující smlouvu o obchodním zastoupení. Na rozdíl od obdobné úpravy výpovědi jako u smlouvy mandátní je použití smlouvy o obchodním zastoupení u trvalé činnosti jen přiměřené. Můžeme opět označit za vhodné, aby i v těchto případech byla podrobnější ujednání v dané smlouvě.

Při závěrečných úvahách o možnosti změny právní úpravy se nabízí několik námětů. Pokud by byly oba smluvní typy (mandátní i komisionářský) zachovány, bylo by možno obdobnou úpravu v nich tzv. stanovit před závorku a vytvořit jim společnou část. Tím by došlo ke zkrácení právního textu i k jeho lepší přehlednosti.

De lege ferenda by však mohlo dojít k redukci obdobných smluvních typů v občanském zákoníku a obchodním zákoníku.⁹

Protože se mandátní smlouvy využívá velmi široce k zařizení nejrůznějších činností, je možno současně zvážit, zda eventuálně pro některé tyto činnosti neotevřít dnešní právní rámec smlouvy o dílo, příp. či nekoncepovat smluvní typ k provedení činností (prací) obecně.

V praxi pak pro případy, které odpovídají základnímu ustanovení smlouvy o kontrolní činnosti, je po našem soudu vhodnější uzavírat tuto smlouvu než danou činnost řešit uzavřením smlouvy mandátní.

⁹ Viz též PELIKÁNOVÁ, I. a kol.: Obchodní právo, II. díl, CODEX Praha 1993, s. 203 a násl.; 2. přepracované vydání 1998, s. 299.